

کودکان همدل بزرگسالان حساب گر

O نادیا رستمی

عنوان کتاب: هدیه خوبان
نویسنده: جف برامبو
مترجم: فریدون فریاد
تصویرگر: گیل دومبارکن
ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
نوبت چاپ: اول - ۱۳۸۳
شمارگان: ۱۰۰۰۰ نسخه
تعداد صفحات: ۴۷ صفحه
بها: ۱۰۰۰ تومان

پیرزن را ندارد؛ چرا که می‌دید پیرزن با مهربانی و همدلی کردن، نقشه‌های او را نقش بر آب می‌کند، بنابراین، تسلیم خواسته او می‌شود و تمام دارایی خود را بین مردم پخش می‌کند و با این کار، جزو فقیرترین افراد می‌شود. با وجود این، او خود را ثروتمندترین آدم دنیا احساس می‌کند و از آن پس در خیابان‌های شهر، دنبال کسانی می‌گردد که نیازمند لحاف‌های پیرزن هستند.

همان گونه که گفته شد، بن مایه داستان براساس همدلی بنا شده که یکی از مؤلفه‌های هوش هیجانی است؛ همدلی پیرزن با فقرا، همدلی پیرزن با خرس، همدلی پیرزن با گنجشک و بالاخره همدلی پادشاه با نیازمندان و فقرا. گلמן آهوش هیجانی را چنین تعریف می‌کند: هوش هیجانی نوع دیگری از هوش است. این هوش مشتمل بر شناخت احساسات خویش و استفاده از آن برای اتخاذ تصمیم‌های مناسب در زندگی است. توانایی اداره مطلوب خلق و خوی و وضع روانی و کنترل تکانش‌هاست. عاملی است که به هنگام شکست ناشی از دست نیافتن به هدف، در شخص ایجاد انگیزه و امید می‌کند. هم حس یعنی آگاهی از احساسات افراد پیرامون شماست. مهارت اجتماعی یعنی خوب تا کردن با مردم و کنترل هیجان‌های خویش در رابطه با دیگران و توانایی تشویق و هدایت آنان است.

در «هدیه خوبان»، «پرومته»‌ای را می‌بینیم که به شکل یک پیرزن، «ژئوس» زمان خود را به زانو درمی‌آورد و داستان او در یونان، کتاب سال می‌شود. یونانی‌ها که با خلق اساطیر شگفت‌انگیز، تأثیری به سزا در ادبیات اروپا گذاشتند، خود نیز از شکل ساده‌تر و قابل فهم‌تری از همان مفاهیم، برای کودکان استفاده می‌کنند. در کتاب هدیه خوبان، پیرزنی نیکوکار برای فقرا لحاف می‌دوزد، اما پادشاه زورگو از لحاف او می‌خواهد. پیرزن امتناع می‌کند و دچار خشم و غضب پادشاه می‌شود... البته نویسنده پیرزن را به آسانی رها نمی‌کند و او با پذیرش عذاب، به رستگاری نایل می‌شود.

نویسنده از مؤلفه‌های استفاده می‌کند و با بهره‌جویی از این مؤلفه، هم راه‌های برای پیرزن پیدا می‌کند و هم از این طریق پادشاه را به تعالی می‌رساند. این مؤلفه که همدلی^۱ است، از مؤلفه‌های هوش هیجانی^۲ و از حوزه‌های جدید در روان‌شناسی به شمار می‌رود.

در این داستان، پیرزن از طریق همدلی با خرسی که بر حسب پیش‌بینی پادشاه بایستی او را از پای درمی‌آورد، نجات می‌یابد. همین طور او به سبب همدلی با گنجشکی کوچک، از نقشه‌ای که پادشاه بدجنس برای قتل او کشیده، رهایی می‌یابد، در ادامه داستان می‌خوانیم که پادشاه دیگر تاب مقاومت در برابر

بار - اون^۴ نیز هوش هیجانی را عامل مهمی در شکوفایی توانایی‌های افراد برای کسب موفقیت در زندگی تلقی می‌کند و آن را با سلامت عاطفی و سلامت روانی مرتبط می‌داند و منظور از همدلی نیز طبق عقیده بار - اون، توان آگاهی از احساسات دیگران و درک و تحسین آن احساسات است (جلالی، ۱۳۸۱).

روان شناسانی که در زمینه هوش هیجانی تحقیق کرده‌اند، شیوه‌های مختلف سوادآموزی هیجانی (آموزش هوش هیجانی) را برای کودکان و نوجوانان پیشنهاد کرده‌اند. یکی از این شیوه‌ها «پروژه رشد کودک»^۵ است. در این شیوه، از داستان‌هایی برای آموزش هوش هیجانی استفاده می‌شود و موضوع‌هایی نظیر خودآگاهی، هشیار بودن نسبت به نیازهای دوستان، احساس افراد هنگام آزار دیدن و اشتراک احساسات با دوستان مطرح و به بحث گذاشته می‌شود.

مجموعه‌ای از این برنامه‌ها همبای گذر از دوره کودکی به دوره نوجوانی، داستان‌های پیچیده‌تری را دربرمی‌گیرد که هر یک نقطه آغازی برای بحث در زمینه موضوعاتی هم‌چون همدلی، درک دیدگاه دیگران و اهمیت دادن به آن‌هاست. فرض برنامه «رشد کودک»، بر آن است که می‌توان از چنین روش‌هایی برای تدریس مهارت‌های لازم به کودکان، کنترل تکانه، ابزار احساسات خود و حل تعارضات استفاده کرد. در واقع این قبیل برنامه‌ها و شیوه‌های مختلف سوادآموزی هیجانی، راه دیگری برای تنیدن دروس عاطفی در تار و پود زندگی کودکان و نوجوانان به حساب می‌آید. (گلمن، ۱۳۸۲).

از سوی دیگر، گرانچر عقیده دارد که نگرش همدلانه، مستلزم قضاوت است و این امر به ویژه در معماهای اخلاقی که به طور بالقوه، دربرگیرنده قربانی کردن (شخص یا چیزی) است، رخ می‌دهد. در این راستا، در ابتدای داستان هنگامی که پیرزن به علت سرپیچی از فرمان پادشاه مبنی بر بخشیدن یکی از لحاف‌هایش به او، به حبس در دهانه غاری محکوم می‌شود که خرسی در آن خفته است و برحسب پیش‌بینی پادشاه، خرس پیرزن را خواهد کشت و یا هنگامی که به همان دلیل ذکر شده، پیرزن به ایستادن در جزیره‌ای خیلی کوچک به اندازه پاهای خود، در وسط دریا محکوم می‌شود، بر اساس نگرش همدلانه، پادشاه از این دستورات خود احساس ناراضی می‌کند و از شدت ناراحتی نمی‌تواند چشم‌هایش را روی هم بگذارد. این جا جایی است که قضاوت‌های اخلاقی حاصل از همدلی در داستان اتفاق می‌افتد: آیا برای به دست آوردن لحاف، پیرزن را قربانی کنم؟

ریشه‌های اخلاقیات در همدلی نهفته است؛ زیرا همدلی با یک قربانی، فرد رنج دیده در معرض خطر یا محروم و سهیم شدن در درماندگی‌های اوست که فرد را برای کمک به دیگری برمی‌انگیزد. عواطف همدلانه، یعنی خود را به جای دیگری گذاشتن، ما را به تبعیت از اصول اخلاقی معینی برمی‌انگیزد.

در پایان باید گفت که «هدیه خوبان»، یک داستان غنی و بسیار لطیف، با عواطف کودکان و از نگاه روان‌شناسی، ابزار مناسبی برای رشد همدلی در این رده سنی است. همان گونه که گرانچر باور دارد، کودکان با احساس همدلی زیاد به دنیا می‌آیند، ولی با پاکداشتن به سال‌های اولیه مدرسه و دنیای بزرگ‌ترها،

«هدیه خوبان»، یک داستان غنی و بسیار لطیف، با عواطف کودکان و

از نگاه روان‌شناسی، ابزار مناسبی برای رشد همدلی در

این رده سنی است. همان گونه که گرانچر باور دارد،

کودکان با احساس همدلی زیاد به دنیا می‌آیند،

ولی با پاکداشتن به سال‌های اولیه مدرسه و دنیای بزرگ‌ترها،

این احساس از آن‌ها گرفته می‌شود

این احساس از آن‌ها گرفته می‌شود. بنابراین استفاده از این گونه مؤلفه‌ها در ادبیات کودکان، ارزشمند است. ما نمی‌دانیم که نویسنده آگاهانه از عنصر همدلی استفاده کرده یا ناآگاهانه، اما هرچه هست بینش روان‌شناختی او، ارزش‌های هنری اثر را دوچندان کرده و از این داستان، یک داستان عمیق و منسجم ساخته است.

منابع:

۱. جلالی، سید احمد. هوش هیجانی، نشریه پژوهش‌کنده تعلیم و تربیت، فصلنامه تعلیم و تربیت، وزارت آموزش و پرورش، سال هجدهم، شماره ۲-۱، صص ۱۰۳-۸۹، ۱۳۸۱
۲. گلمن، دانیل: هوش هیجانی، توانایی‌های محبت کردن و محبت دیدن (چاپ دوم)، ترجمه نسرين پارسا، تهران: انتشارات رشد. ۱۳۸۲

۳. Granacher, JR, R.P. (2000).

Emotional intelligence and the impacts of morality. Retrieved for world wide web.[http:// www.Info.com](http://www.Info.com).

پی‌نوشت:

1. Empathy
2. Emotional intelligence
3. Golman, D.
4. Bar-on,R.
5. The child development project

